

KAM QONLIK

Turdaliyev Samandar Bahodir o'g'li

Alfraganus Universiteti Tibbiyot Fakulteti

Davolash ishi 4-bosqich talabasi

Gmail: turdaliyevsamandar1223@gmail.com

Tel: +998885831223

Anatatsiya: *Kamqonlik (anemiya) – qonning gemoglobin miqdori va eritrotsitlar sonining kamayishi bilan xarakterlanuvchi patologik holatdir. Ushbu kasallik turli sabablar natijasida kelib chiqadi: temir tanqisligi, vitaminlar yetishmovchiligi, surunkali kasalliklar, irsiy omillar va suyak iligi faoliyatining buzilishi. Kamqonlikning o'z vaqtida aniqlanishi va davolanishi uning og'ir oqibatlarini oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Maqolada kamqonlikning etiologiyasi, klinik belgilari, tashxislash usullari hamda davolash va profilaktika choralari haqida ma'lumot beriladi.*

Kalit so'zlar: *Kamqonlik, anemiya, gemoglobin, eritrotsit, temir tanqisligi, folat, B12 vitamini, suyak iligi, klinik belgilar, tashxis, davolash, profilaktika.*

Kamqonlik – inson salomatligi uchun jiddiy xavf tug'diruvchi, keng tarqalgan kasalliklardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha aholining sezilarli qismi, ayniqsa, ayollar va bolalar kamqonlikdan aziyat chekmoqda. Kasallikning asosiy belgilariga umumiy holsizlik, bosh aylanishi, tez charchash, yurak urishining tezlashishi va mehnat qobiliyatining pasayishi kiradi. Kamqonlik ko'pincha boshqa kasalliklar fonida ham rivojlanishi mumkin bo'lib, ularni og'irlashtiradi va bemorning umumiy ahvolini yomonlashtiradi. Shu bois ushbu patologiyani erta aniqlash, sababini aniqlab, samarali davolash choralari ko'rish tibbiyotda muhim vazifalardan biridir.

Kamqonlik (anemiya) — qon tarkibidagi gemoglobin miqdori va eritrotsitlar sonining kamayishi bilan kechadigan patologik holatdir. Bu kasallik ko'plab etiologik omillar natijasida paydo bo'lishi mumkin va ularning har biri turlicha klinik belgilarga, patogeneza hamda davolash usullariga ega. Kamqonlikning asosiy turlari temir tanqisligi anemiyasi, B12 va folat tanqisligi anemiyalari, gemolitik anemiyalar, aplastik anemiya va surunkali kasalliklar bilan bog'liq anemiyalardir.

Temir tanqisligi anemiyasi (TTA) dunyo bo'yicha eng ko'p uchraydigan anemiya shaklidir. Bu turdagi kamqonlikda gemoglobin sintezi uchun zarur bo'lgan temir yetishmovchiligi kuzatiladi. Temir tanqisligi noto'g'ri ovqatlanish, homiladorlik, surunkali qon ketishlar (ayollarda hayz ko'rishning ko'pligi, me'da-ichak tizimidagi yashirin qon ketishlar) va parazitlar kasalliklar natijasida yuzaga keladi. TTA belgilari umumiy holsizlik, terining oqarishi, soch va tirnoqlarning mo'rtlashishi, ishtahaning

pasayishi, ayrim hollarda betartib ovqat istagi (pika) bilan namoyon bo'ladi. Laborator tahlillarda gemoglobinning pasayishi, eritrotsitlarning mikrotsitozi va gipopigmentatsiyasi kuzatiladi. Davolashda temir preparatlari (peroral yoki parenteral) qo'llaniladi, shuningdek, ovqat ratsionini temirga boy mahsulotlar bilan boyitish tavsiya etiladi.

B12 va folat tanqisligi anemiyalari ham ko'p uchraydi. B12 vitamini va folat DNK sintezi uchun zarur bo'lib, ularning yetishmovchiligi megaloblast anemiyaga olib keladi. Ushbu turdagi anemiyada eritrotsitlar yirik, ammo funksional jihatdan yetilmagan bo'ladi. Klinik belgilari orasida umumiy anemiya simptomlaridan tashqari nevrologik alomatlar (qo'llarda va oyoqlarda uvishish, yurganda muvozanat buzilishi, xotira va e'tiborning pasayishi) ham uchraydi. B12 tanqisligi ko'pincha ovqatlanish buzilishi, ichak kasalliklari, pernitsioz anemiya yoki oshqozonning pariyetal hujayralari yetishmovchiligi natijasida paydo bo'ladi. Folat tanqisligi esa asosan homilador ayollarda, noto'g'ri ovqatlanishda va spirtli ichimliklarni suiiste'mol qiluvchi shaxslarda kuzatiladi. Davolash B12 vitamini yoki foliy kislotasi preparatlarini qabul qilish orqali olib boriladi.

Gemolitik anemiyalar eritrotsitlarning normal umridan oldin parchalanishi natijasida yuzaga keladi. Gemoliz immun tizimi buzilishlari, irsiy kasalliklar (sferotsitoz, talassemiya, orak hujayrali anemiya), infeksiyalar yoki dorilar ta'sirida sodir bo'lishi mumkin. Klinik ko'rinishida sariqlik, taloqning kattalashishi, siydikning to'q ranglanishi va umumiy anemiya belgilariga duch kelinadi. Laborator tahlillarda bilirubin miqdorining oshishi, retikulotsitoz va gemoglobinning kamayishi aniqlanadi. Davolash sababga qarab o'tkaziladi: autoimmun holatlarda glukokortikoidlar, taloq olib tashlash, irsiy shakllarda esa simptomatik davolash tavsiya etiladi.

Aplastik anemiya esa suyak iligi faoliyatining yetishmovchiligi natijasida yuzaga keladi. Bu holatda eritrotsitlar, leykotsitlar va trombositlar yetarli darajada ishlab chiqilmaydi. Kasallikning sabablari ko'pincha idiopatik bo'lsa-da, ayrim hollarda virus infeksiyalari, radiatsiya, kimyoviy moddalar va dorilar ta'sirida paydo bo'lishi mumkin. Klinik jihatdan og'ir anemiya belgilari, infeksiyalarga moyillik va qon ketishga xos simptomlar bilan namoyon bo'ladi. Aplastik anemiya xavfli bo'lib, davolashda immunosuppressiv terapiya, qon quyish, suyak iligi transplantatsiyasi qo'llaniladi.

Surunkali kasalliklar bilan bog'liq anemiyalar ko'proq revmatoid artrit, surunkali buyrak yetishmovchiligi, infeksiyon kasalliklar va onkologik jarayonlarda kuzatiladi. Bunday holatda organizmda temir yetarli bo'lsa ham, uning ishlatilishi buziladi yoki eritropoetin gormoni yetarli ishlab chiqarilmaydi. Klinik belgilari boshqa anemiya turlariga o'xshash bo'lib, davolash asosan asosiy kasallikni bartaraf etishga qaratiladi. Buyrak yetishmovchiligida esa eritropoetin preparatlari qo'llanadi.

Kamqonlikning umumiy klinik belgilari quyidagilardan iborat: teri va shilliq pardalarning oqarishi, tez charchash, bosh aylanishi, hushdan ketish, yurak urishining

tezlashishi, hansirash, sochlarning to'kilishi va tirnoqlarning sinuvchanligi. Bolalarda kamqonlik o'sish va rivojlanishning orqada qolishiga, o'qish qobiliyatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Homilador ayollarda esa kamqonlik homila rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatib, muddatidan oldin tug'ruq yoki past vaznli chaqaloq tug'ilishiga sabab bo'ladi.

Tashxis qo'yishda klinik belgilar bilan bir qatorda laborator tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega. Umumiy qon tahlilida gemoglobin miqdori, eritrotsitlar soni, gematokrit darajasi, eritrotsit indeksleri (MCV, MCH, MCHC) aniqlanadi. Biokimyoviy tahlillar temir zaxiralari (ferritin, transferrin, temir bog'lash qobiliyati), vitamin B12 va foliy kislotasi darajasi, bilirubin miqdori haqida ma'lumot beradi. Suyak iligi punktatsiyasi esa aplastik va megaloblast anemiyalarni tasdiqlashda qo'llaniladi.

Davolash usullari anemiyaning sababiga qarab belgilanadi. Temir tanqisligi anemiyasida temir preparatlari va temirga boy mahsulotlar (qizil go'sht, jigar, yashil sabzavotlar) tavsiya etiladi. B12 va folat tanqisligida mos vitamin preparatlari buyuriladi. Gemolitik anemiyalarda asosiy sabab bartaraf qilinadi, zarur hollarda glukokortikoidlar, immunosupressiv dori vositalari va taloq olib tashlash operatsiyasi amalga oshiriladi. Aplastik anemiyada suyak iligi transplantatsiyasi samarali hisoblanadi. Surunkali kasalliklarda esa asosiy patologiyani davolash, ba'zida esa eritropoetin preparatlarini qo'llash talab etiladi.

Kamqonlikning oldini olish sog'lom turmush tarziga, to'g'ri ovqatlanishga, muntazam tibbiy ko'riklardan o'tishga asoslanadi. Ayollarda homiladorlik davrida temir va foliy kislotasini qo'shimcha qabul qilish, bolalarda esa muvozanatli ovqatlanishni ta'minlash muhimdir. Gigiyena qoidalariga rioya qilish orqali parazitlar kasalliklarning oldini olish ham kamqonlik profilaktikasida katta ahamiyatga ega.

Umuman olganda, kamqonlik ko'plab sabablarga ega bo'lgan, keng tarqalgan va salomatlik uchun xavfli kasallikdir. Uning o'z vaqtida aniqlanishi va to'g'ri davolanishi bemorning hayot sifatini yaxshilash, og'ir oqibatlarining oldini olishda muhim o'rin tutadi.

Kamqonlik – gemoglobin miqdori va eritrotsitlar sonining kamayishi bilan xarakterlanuvchi, turli etiologik omillar natijasida kelib chiqadigan keng tarqalgan kasallikdir. Temir tanqisligi anemiyasi dunyo bo'yicha eng ko'p uchraydigan shakl bo'lib, noto'g'ri ovqatlanish, surunkali qon yo'qotish va homiladorlik bilan bog'liq. Shuningdek, B12 va folat tanqisligi, gemolitik, aplastik hamda surunkali kasalliklarga xos anemiyalar ham keng tarqalgan. Kamqonlikning klinik belgilari umumiy holsizlik, teri oqarishi, bosh aylanishi, tez charchash va yurak urishining tezlashishi bilan namoyon bo'ladi. Tashxis qo'yishda umumiy qon tahlili, biokimyoviy ko'rsatkichlar va zarurat bo'lsa suyak iligi tekshiruvlari muhim ahamiyat kasb etadi. Davolash sababga qarab amalga oshiriladi: temir va vitamin preparatlari, immunosupressiv terapiya, eritropoetin va suyak iligi transplantatsiyasi. Kamqonlikning oldini olishda

to'g'ri ovqatlanish, sog'lom turmush tarzini olib borish, homilador ayollar va bolalarda profilaktik vitamin-mineral qo'shimchalarni qabul qilish muhim hisoblanadi. O'z vaqtida tashxis va davolash og'ir oqibatlarining oldini olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirov A., Tojiboeva N. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent: Ibn Sino, 2019.
2. Rasulov A. Gemotologiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. World Health Organization (WHO). Haemoglobin concentrations for the diagnosis of anaemia and assessment of severity. – Geneva: WHO, 2011.
4. Hoffbrand A.V., Moss P.A.H. Essential Haematology. – Wiley-Blackwell, 2020.
5. Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease. – Elsevier, 2021.
6. Cappellini M.D., Motta I. Anemia in clinical practice—definition and classification: does hemoglobin change with aging? *Seminars in Hematology*, 2015.
7. WHO. Global nutrition report: Anemia in women and children. – WHO, 2020.